

Zgodovinski razvoj teorije spola

■ **Roman Vodeb**, mag. soc. kulture, mag. kinezioloških znanosti, predava doma in v tujini. Je avtor šestih knjig in preko sto znanstvenih prispevkov, blogger, vloger, kolumnist.

Ne gre za moje mnenje – rekel bi le: »Tako pač je.« Družina preprosto in brezkompromisno temelji na skupnosti, imenovani 'zakonska zveza' ('zakon'), na zvezi moškega in ženske, ki imata svoje otroke in jih po svojih najboljših starševskih močeh vzgajata v psihično trdne in mentalno zdrave osebnosti.

Pravijo mi, da sem legel v krsto – drugi pa so hiteli zabijati žeblice vanjo – ko sem se javno opredelil kot levičar in v isti sapi zavzel zelo konservativno stališče v kontekstu koncepcije družine – tiste tradicionalne, z moškim očetom in žensko mamo. Sem tudi eden redkih deklariranih levičarjev, ki se še hvali, da v zadnjih letih voli desne stranke ... Javno, odkrito in aktivno sem se zoperstavljal gejevsko-feministični ideologiji, ki je med letoma 2009 in 2012 sproducirala prve osnutke in sam koncept (takrat novega) družinskega zakonika. Na referendumu leta 2012 je ta zakonik padel – in v čast si štejem, če sem (z)aktiviral (pro)leve razmišljujoče ljudi/volivce (vsaj) toliko, da niso vsi nasedli (anarho)liberalni indoktrinaciji. Slednji je nekoč poveljevala Liberalna demokracija Slovenije (LDS) in vanjo vključene feministke, tudi njene simpatizerke, ki obvladujejo univerzitetni izobraževalni sistem/program; v mislih imam predvsem kurikulum, vezan na ženske študije in/oziroma na študije spolov, torej na feminizem. Teorija spolov – torej nekritično enačenje spolov – je že dobri dve desetletji zame, ki sem poznavalec psihoanalize in feminizma, največja zabloda sodobnosti – liberalizma, demokracije, predvsem pa današnje politične levosti. Kot psihoanalitično podkovan kritični mislec sem že pred dobrim desetletjem – ko se je začela javna polemika okrog takratnega novega družinskega zakonika – čutil moralno dolžnost, da povem par stvari, povezanih s psihoanalizo, spolom in družino. V teh časih pa se čutim dolžne-

ga, da par stvari nadgradim in dodam – v upanju, da se me bo slišalo. Ne gre za moje mnenje – rekel bi le: »Tako pač je.« Družina preprosto in brezkompromisno temelji na skupnosti, imenovani 'zakonska zveza' ('zakon'), zvezi moškega in ženske, ki imata svoje otroke in jih po svojih najboljših starševskih močeh vzgajata v psihično trdne in mentalno zdrave osebnosti. Feministična ideologija – s *teorijo spola* na čelu – pa to paradigmo (simptomatsko) sesuva. Simptomatsko zato, ker je feminizem alergičen na dejstvo, da sta spola v svoji različnosti – ob spolnosti – kompatibilna ravno v sobivanju v zakonski zvezi. Prav zaradi feministične ideologije (in LGBT-gibanja) se je v zadnjih (dveh) desetletjih vse, povezano s spolom in vlogami spolov, preprosto, vendar po svoje zelo vulgarno relativiziralo. Spolna identiteta moškega in ženske je postala, ravno po feminističnem diktatu, relativna. Vse, kar je bilo še pred dobrim desetletjem normalno in naravno, vključno z nepisanimi normami na področju spolnosti, se je tako rekoč čez noč postavilo pod vprašaj. Feministke skupaj z LeGeBiTrovskimi geji (simptomatsko) govorijo o vsiljeni normativnosti oziroma 'normokraciji', čemur dajejo negativistični predznak. Ključni pojem tega družbenega zdrsa je ravno »gender«, ki ga v slovenščino prevajamo kot »družbeni spol«, v širšem smislu pa govorimo o teoriji spola. Tisti, ki se ukvarjamo s feminizmom, vemo, da je ideološkemu enačenju spolov sredi 20. stoletja utrla pot 'partnerica' oz. 'spremljevalka' Jeana-Paula Sartra, Simone de

Beauvoir, ki je bila v resnici možata lezbijka. Njena 'biblija' feminizma *Drugi spol* je ena največjih in fatalnih kolektivnih zablod 20. stoletja. Ravno *Drugemu spolu* povsem po nepotrebnem sedaj naseda domala vsa dandanašnja politična levost. Beauvoirova je konec 40. let prejšnjega stoletja – 10 let po Freudovi smrti – vehementno zalomastila po psihoanalizi. V svojem elaboratu (*Drugi spol*) se je kot slon med porcelanom lotila sesuvanja Freuda na temeljni točki oziroma stebrnem kamnu psihoanalize, torej na ojdipovem kompleksu. Jedro dekličinega ojdipovega kompleksa – njegove pravilne razrešitve – je seveda znamenito zavidanje penisa. Moja zdaj že znamenita teza je – izhajam pa seveda iz Freuda – da feminizma brez fenomena (nezavednega) zavidanja penisa – tako lezbijk kot (uradno) hetero(a) seksualnih žensk oziroma 'moškinj' – sploh ne bi bilo. Ampak to je dejansko vedel že Freud. Vendar v njegovem času feminizem (takrat bi se mu reklo sufražetstvo), aktivizem takratnih faličnih, po moških zgledujočih se žensk (sufražetk), še ni bil družbeno odmeven. O kakšni teoriji spola ni bilo ne duha ne sluha. Čeprav je sufražetstvo takrat že premoglo Mary Wollstonecraft in tandem (zakoncev) Johna Stuarta Milla in njegove žene Harriet Taylor. Konec 18. stoletja so bile 'ženske zahteve' še bolj 'boječe', torej previdne, splošne in z današnjega vidika dokaj mile, lahko bi rekli, da tudi zdravorazumske. Wollstonecraftova je bila nekakšna publicistka oziroma pisateljica (različnih knjig, tudi za otroke), razpisala pa se je tudi o bontonu in kreposti. Za feminizem je pomembna predvsem po svojem *Zagovoru pravic ženske* (1792), v katerem je utemeljevala univerzalno (pro) feministično tezo, da je narava ženske in njena vloga v družbi posledica privzgojenosti. Povsem klasično in univerzalno – njeni pogledi so značilni za ves *feminizem* (in teorijo spola) – je nehvaležen, po njenem mnenju tudi napačen položaj žensk; pripisala ga je 'napačni' vzgoji in patriarhalnosti. Wollstonecraftova se je 'spopadla' tudi z Jeanom Jacquesom Rousseaujem. Zavzemala se je za splošno izobraževanje, tudi deklet oziroma žensk, in za bolj razumno, torej profeministično družbeno ureditev. Spontano je vpekljala koncept predsodkov, danes poznanih kot spolnih stereotipov, ki predstavljajo inherentni del teorije spola.

Po debelem stoletju zatišja – oz. zmerne sufražetstva – so za propagando teorije spola v 20. stoletju poskrbeli kanadski sociolog Erving Goffman (1922–1982) in njegovi stezosledci. Med najpomembnejše sodi Sut Jhally,¹ ki je tako rekoč o/po njem posnel dokumentarni film *Kode spola* (*The Codes of Gender*, 2009). Velja pa za (profeminističnega) medijskega 'strokovnjaka', ki se zelo slepo in brez psihoanalitične kritične distance sklicuje/opira prav na Goffmana, predvsem na odmevno knjigo iz leta 1959 *Predstavljanje sebstva v vsakdanjem življenju* (*The Presentation of the Self in Everyday Life*), ki je tako rekoč predhodnica številnih performativnih študij, na katere se dandanes opira tudi feminizem s svojo teorijo spola.

Foto: Peter Prebil

Jhally Goffmanovo zelo nekritično – mimo kakršnekoli kritične psihoanalitične presoje – analizo telesa v tiskanih oglasih aplicira na analizo številnih drugih oglasov in na ta način skuša razkri(va)ti nek fiktivni vzorec »regresivnih in destruktivnih kodov spola«, kot se sam izrazi. Oglaševanje kot medij izkorišča za širjenje (pro)feminističnih nebuloz, ki jih moti »njihov« tako opevani »seksizem«, temelječ na znanih in spodletelih (feminističnih) analizah spola – torej na teoriji spola. Jhally se, opirajoč na Goffmana, sklicuje na dobro uveljavljeno feministično tezo o »socialni konstrukciji moškosti in ženskosti«, na »odnos med spoloma« in »moč ter vsakodnevno izvajanje kulturnih norm«.² V bistvu vseskozi govori o teoriji spola. Jhallyju je, tako kot Goffmanu, psihoanaliza s svojimi koncepti seveda po-

polna neznanka, saj trdi, da oglaševanje ne prodaja zgolj izdelkov, ampak tudi »ideje o svetu«. Jhally in Goffman pa sta oba slepa in gluha za Freuda in psihoanalizo. V objemu nevednosti se zato Jhally oklene Goffmanove knjige iz leta 1978 *Oglaševanje spola* (*Gender Advertisements*). Goffman seveda tudi ne ve, kaj v resnici pomeni kastracijski (in ojdipov) kompleks, zato posledično trdi, da identiteta družbenega spola, torej spola, ki ga ima človek/oseba v družbi – bodisi moški ali ženska – ni nič naravnega. Njegovo oziroma njuno razmišljanje je tipično (pro)feministično/»beauvoirovsko«, kar pomeni, da v spolno matrico nimamo vtisnjene spolne identitete kar iz genov. Matrica naj bi bila po Goffmanovem (in Jhallyjevem) mnenju del procesa, v katerem se preprosto/zgolj (na)učimo prevzeti določene lastnosti, ki se nam zdijo primerne za razumevanje sebe v okvirih diktata (biološkega) spola ...

Septembra leta 1995 je po človeštvu udarila sedaj že znamenita in zloglasna *Pekinška konferenca*. Ta feministični ideološki miting svetovnih razsežnosti je imel v resnici fatalne družbene posledice. Od te ideološke konference naprej je družba postala feministično kontaminirana. Družba se je zavozlala, saj se je v razvitem 'zahodnem svetu' zapeljala v povsem profeministično smer. Prednjačile so ZDA s svojimi odmevnimi demokratičnimi feministkami, s takrat 'ranjeno' Hillary Clinton na čelu, lezbijka Judith Butler pa ji(m) je dajala ideološki kompas. Feministično militantna je postala Skandinavija (z Norveško na čelu), zaostajala pa ni niti Slovenija, ki je že leta 1992 (na pobudo žensk v LDS) ustanovila *Urad za žensko politiko*, ki se je leta 2001 preimenoval v *Urad za enake možnosti*, ta pa je leta 2012 prešel pod resorno ministrstvo (za delo, družino, socialo) oziroma *Sektor za enake možnosti*.

Z ustanovitvijo in uveljavitvijo Evropske unije sta feminizem in s tem tudi teorija spola začela svoj pohod po Zahodni Evropi s svojimi aktivistkami, poslankami v parlamentu EU. V začetku leta 2014 se je na pritisk peščice evropskih poslank spisala t. i. *Resolucija »Poročila Lunacek«*, ki teorijo spola skoraj zakonsko zapoveduje v državah članicah. Problematična ni bila toliko poročevalka o feminističnih zahtevah, avstrijska poslanka Ulrike Lunacek, pač pa militantne portugalske feministke (in po-

litične aktivistke) pod poveljstvom Liliane Rodrigues. Prav Rodriguesova se je v svojem dolgoletnem feminističnem aktivizmu – v matični državi in tudi v EU – borila, da bi se v družbi uveljavila teorija spola, zapovedana na Pekinški konferenci. Rodriguesova veliko dela na lastno pest, torej brez širšega konsenza, in nekako dosega ravno preko *Poročila Lunacek*, da bi se v izobraževalne sisteme držav EU in držav tretjega sveta vpeljala ideologija, ki jo zagovarjata feminizem oziroma LGBT-gibanje/lobi.

Novodobni feminizem se od Beauvoirove naprej zloglasno sprašuje: kako misliti žensko? Če človek ne komplicira, torej če se zaneša na zdravo kmečko pamet, se da žensko povsem logično in normalno misliti. Beauvoirova pa je s svojim pogledom na koncept in razmerje med spoloma trajno kontaminirala klasičen ženski pogled, ga zavedla in zavedla tudi moškega; čeprav za moški pogled vendarle lahko priznamo, da je bil mestoma vsaj subjektiven in egoističen, če že ne pristranski – kar pa ne pomeni, da se je v svojih pogledih motil. Pri Simone de Beauvoir pa gre za konceptualni zdrs, kronično in simptomatsko spodletelost. Ne gre samo za to, da vse razlike med spoloma pripisuje kulturnim stereotipom in patriarhalni/mačistični ideologiji, s katero naj bi bila družba/kultura zastrupljena in nasičena že od prazgodovine naprej. Sedaj so se njeni pogledi v feminizmu 'prijeti' pod dikcijo, da je spol družbeno/kulturno posredovan, konstruiran, torej privzgojen. Beauvoirova je formalna avtorica (družbene) *teorije spola*. Na vse pretege se je trudila, in to dokaj ponesrečeno, iz miselne percepcije odpraviti/'prečrtati' Freuda in (njegovo) psihoanalizo. To svojo namero je skušala doseči z vpeljavo pojma/koncepta 'prvega' in 'drugega' spola. Moški spol naj bi bil po njenem mnenju prvi in vodilen, ženski pa drugi in sekundaren, torej postranski spol. Kljub vsemu ne moremo zgolj Beauvoirove kriviti, da je na ženske gledala na tak, po svoje 'slabšalen' način. Merila in/oziroma ocenjevala jih je z moškimi vatli. Kako tudi ne, če so tudi moški 'veleumi' žensko dotlej resnično gledali slabšalno.

Opombe

¹ Sut Jhally je profesor komunikacij na Univerzi Amherst v Massachusettsu in ustanovitelj ter izvršni direktor Media Education Foundation (Fundacije za medijsko izobraževanje). Velja za enega od vodilnih strokovnjakov na področju oglaševanja oziroma vloge, ki jo v naših življenjih igra oglaševanje in popularna kultura.

² <http://zofijini.net/kode-spola/>